

Na cestě *k* pěstounství

Brožura pro zájemce o náhradní rodinnou péči

Vydalo Poradenské a terapeutické centrum, z.ú. v roce 2022
za finanční podpory Moravskoslezského kraje

Milí čtenáři,

do rukou se vám dostala brožura určená těm, kteří zvažují přijmout dítě do pěstounské péče, ale také těm, kteří se chtějí o náhradní rodinné péči jen dozvědět více informací. Brožuru vytvořilo Poradenské a terapeutické centrum, z.ú., které nabízí služby rodinám a dětem již od roku 2003.

Informačních materiálů o tom, jak vypadá proces svěření dítěte do náhradní rodinné péče a jaké požadavky by měl pěstoun splňovat, je celá hromada. S ohledem na to si tato brožura klade zcela jiný cíl a tím je předat vám důležité informace týkající se rozhodnutí stát se pěstounem a zprostředkovat vám pohled jednotlivých aktérů - zájemců/žadatelů o pěstounskou péči, jejich biologického dítěte, dítěte, pro které se pěstounská rodina hledá, a okolí budoucích pěstounů. Informace obsažené v brožuře vycházejí z našich zkušeností a také praxe v doprovázení pěstounských rodin.

Ačkoliv se jedná o složité a obsahově rozsáhlé téma, rozhodli jsme se vám ho podat v nejjednodušší, nejčtivější možné podobě. Rezignovali jsme proto na velké množství textu a většinu stránek doplnili o komiksy zachycující rozhovory mezi jednotlivými aktéry a myšlenky, které je mohou napadat. Náhradní rodinná péče je téma, na které by se dalo hovořit spoustu hodin, a přesto by nebylo vyřčeno vše. Ani tato brožura si proto neklade za cíl odpovědět na všechny vaše otázky spojené s pěstounskou péčí, nabízíme vám však možnost nezávazných bezplatných konzultací v naší poradně, na kterých vám vaše otázky rádi zodpovíme.

Příjemné čtení

Mgr. Petra Hamplová
zástupkyně ředitelky a vedoucí náhradní rodinné péče
Poradenské a terapeutické centrum, z.ú.

Seznamte se... *... s hrdiny našeho příběhu*

Jana (36)

pracuje jako knihovnice, nejraději tráví čas se svou rodinou

Petr (39)

pracuje jako administrativní pracovník a ve volném čase rád hraje fotbal se synem Míšou

Míša (8)

je syn Jany a Petra, chodí do 2. třídy a sní o tom, že se stane veterinářem

Pavlík (5)

žije v dětském domově, kde má nejlepšího kamaráda Mirka, Pavlíkovi rodiče jsou ve vězení

Eva (43)

je sociální pracovníce na obecním úřadě, kde pomáhá žadatelům o náhradní rodinnou péči s podáním žádosti

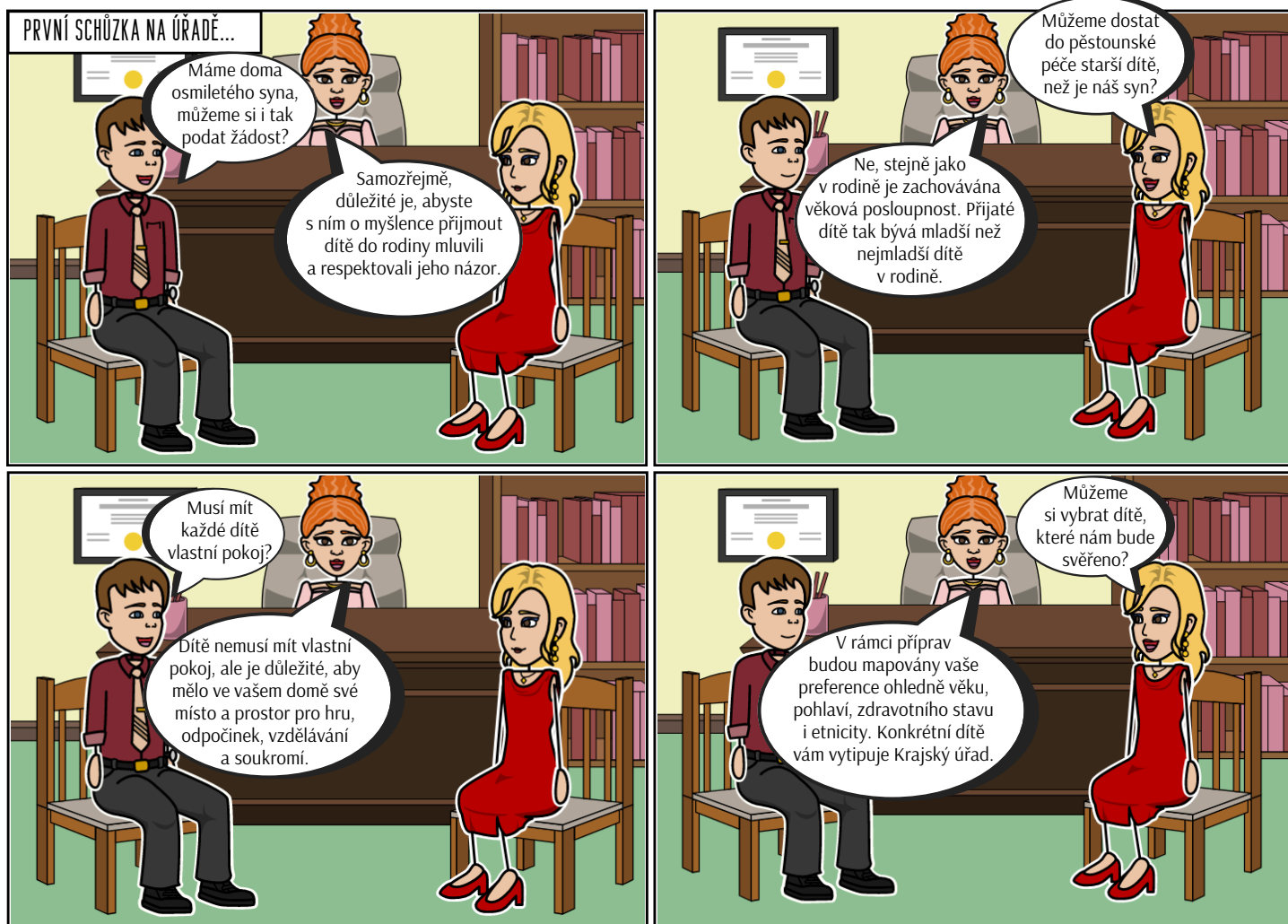

Anna (32)

je sociální pracovníce doprovázející organizace, která poskytuje služby pěstounským rodinám

Kdo může být pěstounem...

... a jak probíhá párování žadatelů s dítětem

Odovědi na další otázky, které vás mohou napadat:

Je stanoven nějaký minimální stupeň vzdělání žadatele o pěstounskou péči?

Ne, nezáleží na škole, kterou žadatel absolvoval. Základem je emoční inteligence, která je důležitá pro to, aby dokázal rozpoznat a přiměřeným způsobem naplňovat potřeby přijatého dítěte.

Existuje nějaký minimální a maximální věk žadatele o pěstounskou péči?

Zákon nestanovuje žádnou věkovou hranici (s výjimkou dosažení zletilosti). Doporučuje se však, aby věk odpovídal obvyklému věku rodičů a aby byl přiměřený věkový rozdíl mezi dítětem a pěstounem.

Záleží na tom, jaké žadatel o pěstounskou péči vykonává zaměstnání?

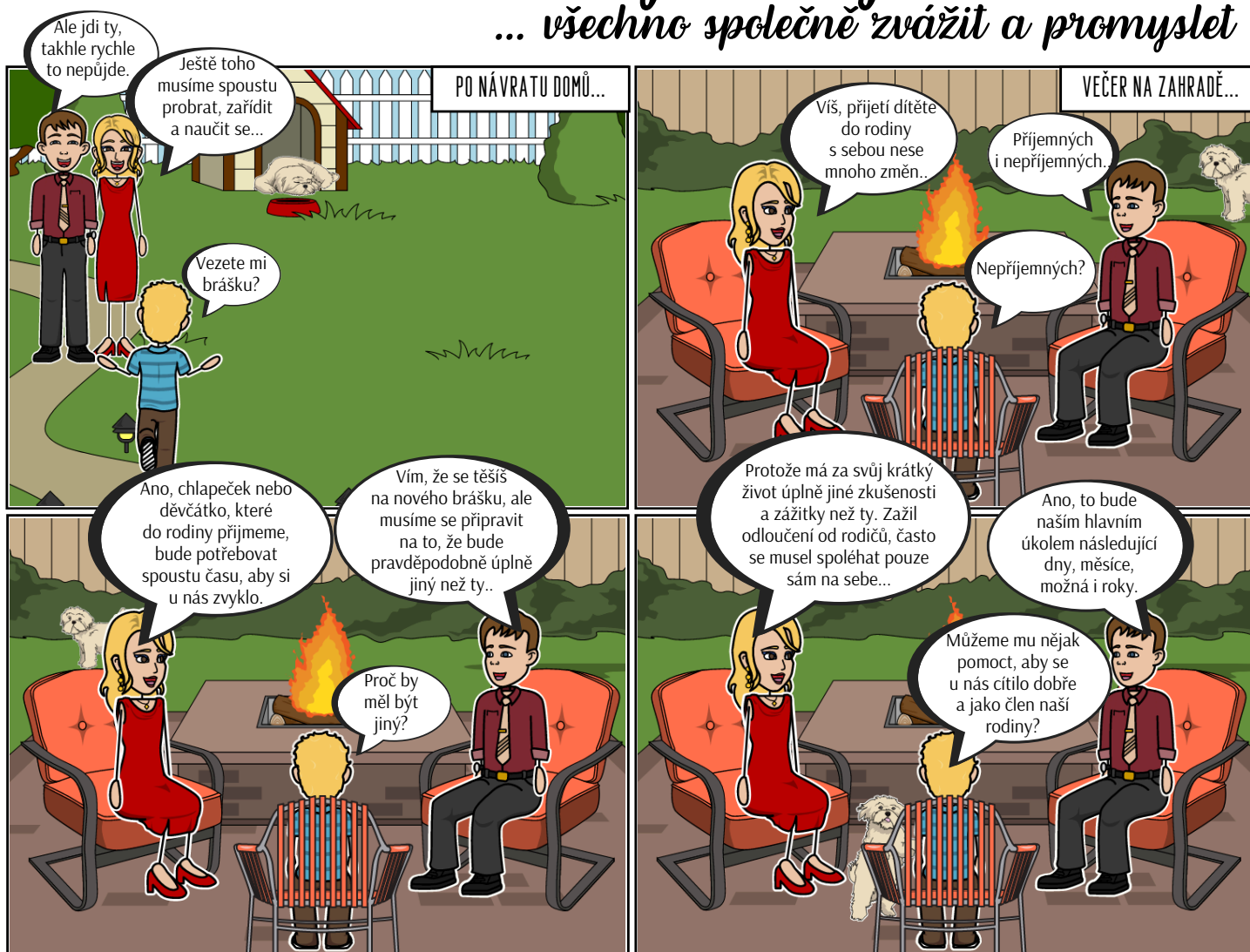
Nezáleží na povolání žadatele, pěstounem se může stát právník úplně stejně jako prodavač. Přijaté dítě však bude vyžadovat mnohem více pozornosti a času než dítě vlastní, proto je třeba zhodnotit časové možnosti související s pracovní kariérou.

Může se stát pěstounem samotná žena či samotný muž nebo jeden z partnerského páru?

Pěstounem se může stát jak jednotlivec (ať už žena nebo muž), tak jeden z páru (ať už manželského či partnerského), vždy však se souhlasem druhého partnera. Dítě může být svěřeno také do společné pěstounské péče manželů.

Rozhodnutí vyžaduje čas...

... všechno společně zvážit a promyslet

Pro jaké děti se hledá pěstounská rodina?

Jedná se o děti, které se z nějakého důvodu ocitly v situaci, kdy se o ně rodiče nemohli, neuměli či nechtěli postarat a zajišťovat naplnění jejich potřeb přiměřeným způsobem. Jsou to děti různého věku, etnika, vlastností i talentů. Najdeme mezi nimi i děti s menším či větším zdravotním handicapem. Každé má své specifické vlastnosti i potřeby a je tak svým způsobem jedinečné. Záleží na možnostech, nastavení a toleranci žadatelů, o jaké dítě budou schopni pečovat.

Na co se připravit?

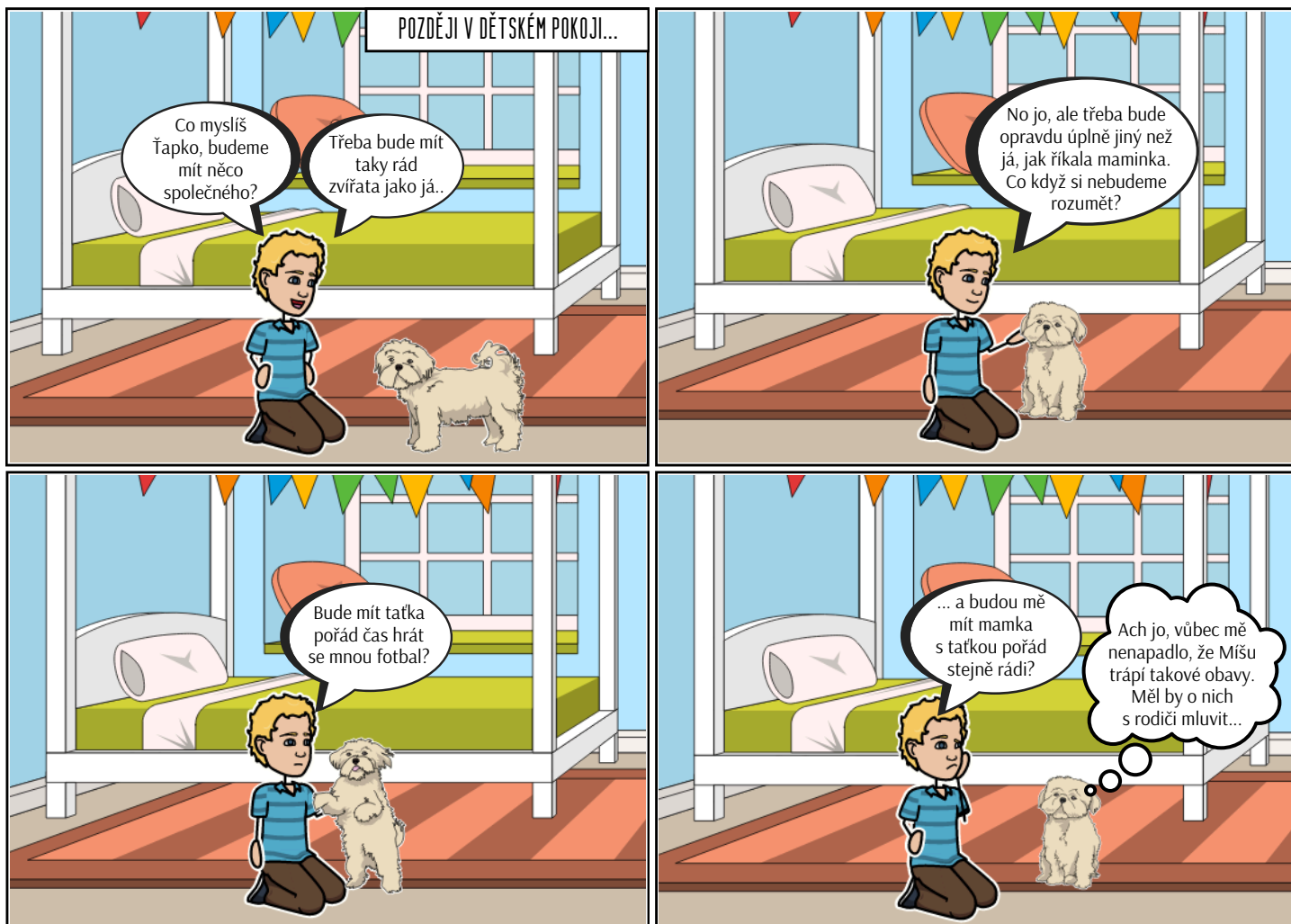
Přijetí dítěte vyžaduje značnou osobní investici pěstounů - dávají dítěti sami sebe, svou lásku, svůj čas, svou pozornost. Je potřeba být připravený na to, že může nastat situace, kdy bude třeba zůstat s přijatým dítětem doma, nebo omezit své pracovní či jiné aktivity. Minimálně v období po přijetí dítěte do rodiny (tzv. adaptační období) bude dítě potřebovat trávit čas výhradně s pěstouny a dětmi žijícími v rodině. Je proto vhodné omezit případné návštěvy příbuzných a přátel, ať už v jejich domácnosti či domácnosti pěstounů, aby mělo dítě čas zvyknout si na svou "novou rodinu", porozumět základním pravidlům a vztahům a začít se vnímat jako součást rodiny.

Jak dítěti pomoci cítit se jako právoplatný člen rodiny?

Existuje mnoho způsobů, jak dítěti pomoci, aby se cítilo součástí rodiny. Prvním krokem může být například vyhrazení místa u stolu, které bude patřit jen jemu. Vnímat dům pěstounů jako svůj domov může dítěti pomoci např. jeho jméno na poštovní schránce nebo možnost rozhodnout o tom, jak bude vypadat jeho pokoj (barva zdí, dekorace apod.). Rodina by měla dítě zapojovat také do všech společných rozhodování a plánování.

Rozhodnutí se týká celé rodiny...

... včetně těch nejmenších

Jak do rozhodování zapojit vlastní děti?

Přijetí dítěte do pěstounské péče klade vysoké nároky nejen na žadatele, ale také na děti, které v rodině vyrůstají. Přináší do života rodiny řadu změn, pozitivních i negativních, a je proto zásadní, aby se k záměru přijmout cizí dítě do rodiny měli možnost vyjádřit všichni členové rodiny, včetně dětí. Důležité je poskytnout dětem všechny podstatné informace (s ohledem na jejich věk a rozumové schopnosti) o tom, co přijetí dítěte do pěstounské péče znamená. Definitivnímu rozhodnutí by měly předcházet rozhovory zaměřené na představy o dítěti, radosti nebo obavy, které se pojí s přijetím dítěte do rodiny. Dítě by mělo slyšet, že ho budou mít rodiče rádi pořád stejně a že se na ně kdykoliv může obrátit.

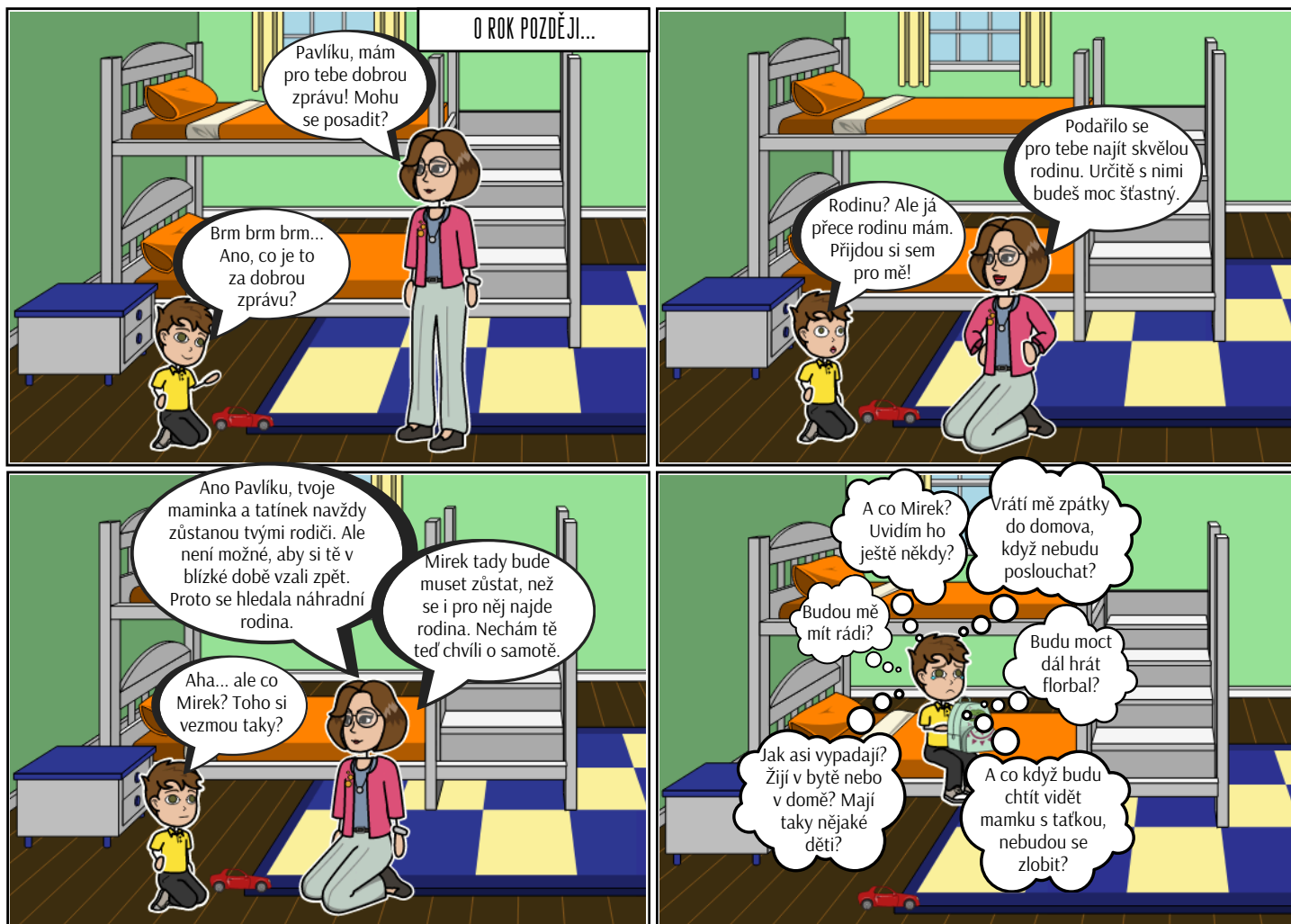
Základní kroky, jak pomoci přijatému dítěti cítit se v bezpečí

Dítě svěřené do pěstounské péče si s sebou nese hlubokou touhu po pocitu bezpečí. K jeho získání potřebuje důvěřovat lidem okolo sebe a také prostředí, ve kterém se nachází. K tomu mu mohou pomoci následující kroky:

- **JEDNODUCHÁ A PŘEHLEDNÁ PRAVIDLA**, která platí pro všechny a na jejichž vytváření se mohou podílet všichni členové rodiny
- **RITUÁLY**, které zajišťují předvídatelnost a pevný denní řád a eliminují možné obavy a strach dítěte
- **MÍSTO KRITIKY POMOC DÍTĚTI USPĚT** a nabourat tak jeho přesvědčení o tom, že je špatné
- **DOSTUPNOST**, kdy dítě ví, že může za dospělým kdykoliv přijít
- **ROZDĚLENÍ POZORNOSTI A ČASU MEZI DĚTI**
- **VYHRAZENÍ ČASU PRO KAŽDÉ DÍTĚ ZVLÁŠT** pro strávení pohodového času ve dvou

Další změna v životě dítěte...

... pro které se rodina hledá

Jak dítěti pomoci zpracovat to, co prožilo a najít ztracenou důvěru?

"Dítě, které přichází do náhradní péče, si s sebou nese svůj dosavadní příběh. Ten může obsahovat nejedno zranění, trauma, zážitek nedostatku zájmu a lásky, opuštění, nedůvěru ke světu a lidem, ale také následky nevládnuté výchovy jeho původní rodinou či ústavním zařízením."¹

Následkem toho trpí dítě často poruchou vztahové vazby, která se vytváří v raném dětství a odráží se v chování dítěte, jeho prožívání a v jeho vztazích k okolí i sobě samému.

Vztahovou vazbu si můžeme představit jako zemskou přitažlivost - pro pozemšťany je to absolutní samozřejmost, pro vesmírné lidi nepředstavitelnost (nikdy ji nezažili, neumí si ji představit a ani s ní v životě nepočítají). Děti přicházející do pěstounské péče jsou jako vesmírní lidé... s blízkými vztahy nepočítají a nespolehají na to, že by se o ně někdo mohl upřímně zajímat.

Jedinou cestou, jak pomoci dítěti najít ztracenou důvěru, je přijmout je takové, jaké je, s jeho minulostí, zkušenostmi, pocity i schopnostmi. Zajímejte se o ně, ptejte se na pocity, motivy a berte je vážně.

Jak přistupovat ke kontaktu dítěte s rodinou či jinými blízkými osobami?

V případě dítěte svěřeného do pěstounské péče je třeba připravit se na to, že s dítětem přijímají pěstouni tak trochu i jeho biologickou rodinu. Pěstoun má ze zákona povinnost umožnit dítěti s rodiči, nestanoví-li soud jinak. Kontakt může být písemný (dopisy, e-mail, Facebook...), telefonický či osobní. Na téma kontaktu dítěte s rodiči či blízkými osobami se zaměřuje klíčová pracovnice v rámci pravidelných schůzek tak, aby mohla pěstounům poskytnout případnou podporu či pomoc.

Dítě vždy přichází do rodiny s již navázanými vztahy k lidem, na kterých mu záleží (ať už to jsou rodiče, příbuzní, kamarádi z dětského domova nebo třeba pěstoun na přechodnou dobu), a je důležité umožnit dítěti tyto vztahy udržovat a rozvíjet, je-li to alespoň trochu možné.

¹ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.

Prošli jsme přípravou...

... ale jsou situace, na které připravit nejde

Reakce okolí na přijetí dítěte do pěstounské péče

Rodina a přátelé jsou významným zdrojem podpory pěstounů v náročnějších situacích, které je na jejich cestě čekají. Názor rodiny a nejbližších přátel na přijetí dítěte do rodiny by tak měli pěstouni mapovat již ve fázi zvažování podání žádosti o zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstouny. Stejně jako pěstouni budou také členové širší rodiny a přátelé potřebovat čas na to si na novou situaci zvyknout. Pomoci jim může přiměřené množství informací o pěstounské péči a zodpovězení jejich případných otázek.

Pokud jde o širší okolí, jako jsou sousedé, děti žijící v blízkosti či spolužáci ve škole, přijetí dítěte do pěstounské péče je situace, kterou před nimi lze jen těžko utajit. Čím více pozornosti tomu budou věnovat pěstouni, tím více se o to bude zajímat také jejich okolí. Naopak, když pěstouni budou vnímat přijetí dítěte do pěstounské péče jako něco přirozeného a budou o tom dostatečně komunikovat s dětmi, budou tak všichni lépe připraveni na případné reakce okolí. Ty mohou být od různých lidí různé, je proto dobré formulovat si odpovědi na možné otázky (např. kde se dítě vzalo nebo proč si raději nepořídili vlastní). Zásadní ze strany pěstounů je také spolupracovat se školou a komunikovat s dítětem o tom, jak se ve škole cítí, jak se daný den mělo apod.

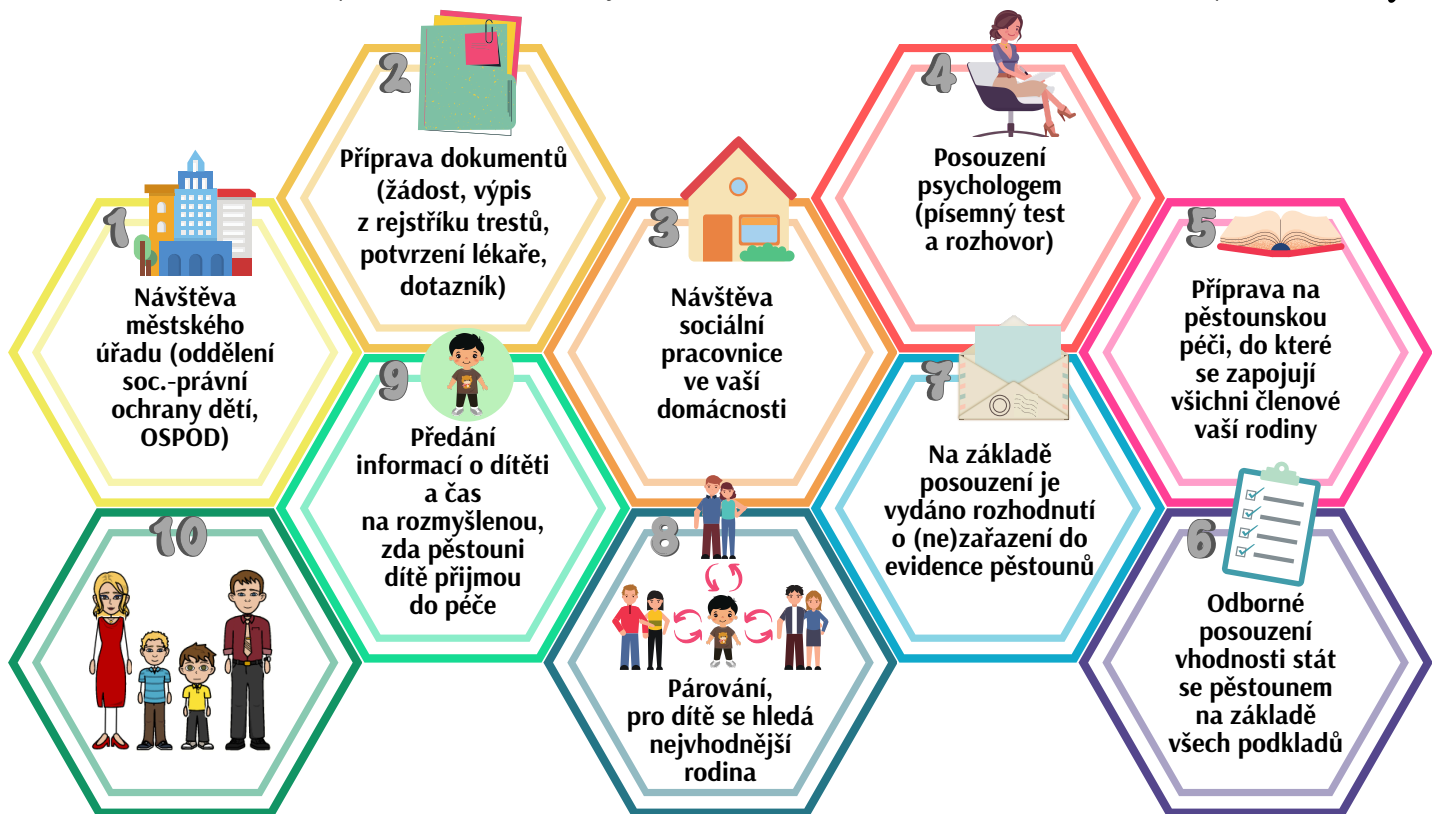
Jak a proč mluvit s dětmi o biologické rodině

Dítě potřebuje znát informace o své rodině a minulosti, a to nejen proto, aby se dokázalo vypořádat s otázkami okolí, ale především proto, aby v jeho životním příběhu nebyly díry. Dítě by mělo vědět, že vyrůstá v pěstounské rodině, podle zákona nejpozději před nástupem povinné školní docházky. Je to důležitá součást budování pozitivní identity dítěte, pohledu na ně samotné. O rodičích je přitom třeba mluvit neutrálním způsobem. Pokud dítě dostane o rodičích negativní informace, utvoří si negativní smýšlení také o sobě samém - jak by se také dvěma "špatným lidem" mohlo narodit "dobré dítě"?

Informace nemusí pěstouni dítěti pouze sdělovat, ale mohou využít různých pohádek, alba s fotkami či setkávání se s jinými pěstounskými rodinami. Jednou z nejvhodnějších technik, jak pomoci dítěti porozumět jeho minulosti, je kniha života, kterou vytvářejí pěstouni společně s přijatým dítětem.

Co vás čeká a nemine...

... pokud se definitivně rozhodnete stát se pěstouny

Stát se pěstounem je životní rozhodnutí, které do vašeho života přinese spoustu změn, proto je možné kdykoliv během tohoto procesu svou žádost zrušit či na čas odložit.

Služba doprovázení pěstounů... ... nejste na to sami

První povinností pěstounů po přijetí dítěte je vybrat si doprovázející organizaci, se kterou budou spolupracovat, a uzavřít s ní dohodu o výkonu pěstounské péče. Na jejím základě pak organizace poskytují pěstounům následující služby:

- pravidelné schůzky s klíčovou pracovnící organizace, poradenství a podpora,
- vzdělávání, které mají pěstouni ze zákona povinné v rozsahu 24 hodin/kalendářní rok,
- odbornou pomoc psychologa, terapeuta či jiného odborníka, a to pro pěstouna, dítě či celý rodinný systém,
- podporu či pomoc při zajištění bezpečného kontaktu dítěte s jeho rodinou či osobami blízkými,
- podporu při budování identity dítěte a pomoc se zpracováním jeho životního příběhu,
- zajištění krátkodobé péče o dítě v případech vyřizování nezbytných záležitostí,
- zajištění dlouhodobé (respitní) péče o dítě v rozsahu 14 dní/kalendářní rok (výlety, tábory, hlídání...).

Doporučení

Spolupráce s doprovázející organizací trvá až do zletilosti dítěte, na jejím výběru by si tak měli pěstouni dát opravdu záležet - prostudovat si webové stránky organizací, které mají pověření k uzavírání dohod v jejich městě, zvážit vzdálenost organizace od místa bydliště, zaměřit se na služby, které organizace nabízí (některé organizace nabízejí služby nad rámec zákona, např. doučování, akce pro rodiny), a domluvit si osobní schůzku v organizacích, se kterými zvažují uzavřít dohodu (prohlédnout si prostory, atmosféru, zaměstnance organizace...).

Poradenské a terapeutické centrum, z.ú., Náhradní rodinná péče

Poštovní 338/4, Karviná - Fryštát

730 815 314

pestouni@poratec.cz

www.poratec.cz

PoratecNRP